

ZBB106 KODLU
TASARIM BİTKİLERİ
YETİŞTİRİCİLİĞİ
DERSİ NOTLARI

Doç. Dr. Soner KAZAZ

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Bahçe Bitkileri Bölümü
06110-Ankara

skazaz@ankara.edu.tr

8- BAZI TASARIM BİTKİLERİ, ÖZELLİKLERİ VE YETİŞTİRME TEKNİKLERİ-2

Cornus (Kızılcık)

- **Famulya** : *Cornaceae*
- **Önemli türler** : *Cornus alba*
Cornus sanguinea

- **40 kadar türü bulunan, yaprak döken ağaç ve çalılardır.**
- **Ülkemizde Marmara bölgesinde *Cornus mas*, *Cornus australis* ve *Cornus sanguinea* türleri doğal olarak bulunur.**
- **Cornus'lar herdem yeşil veya yazın yeşil, çalı veya ağaç formunda bitkilerdir.**
- **Genel olarak yazın yeşil ve çalı formunda bitkilerdir.**

- **Yaprakları karşılıklı ve almaşlı diziliştedir, yaprak kenarları bütün ve yapraklar tüylüdür.**
- **Yapraklar beyaz, sarı, koyu yeşil ve hatta kırmızı renkte olabilir.**
- **Erken ilkbaharda açan çiçekler salkımimsı, beyaz, küçük ve dal ucunda bulunurlar.**
- **Meyveleri üzüme benzer ve sert çekirdekli, siyah, kırmızı, mor ve beyaz olabilir.**
- **Kızılıcıklar, nemli, drenajı iyi olan, asitli veya kuvvetli asitli topraklarda, hafif gölge veya gölge alanlarda iyi gelişir.**

***Cornus alba* (Tatar kızılıcığı)**

- ✓ Kuzey Asya'da doğal olarak yetiřmektedir.**
- ✓ Yazın yeşil 3 metreye kadar boylanabilen bir çalıdır.**
- ✓ Dik ya da yatay olabilen, geniş ve çok hızlı buyyen çalılardır. Koyu kırmızı dallarından dolayı yetiştirilir.**

- ✓ Özellikle kış aylarında yapraklarını döktüğünde, yeşil çim veya beyaz kar üzerinde dallar, kırmızı renkleriyle oldukça güzel görünürler.
- ✓ Yaprakları yumurtamsı elips şeklinde, 4-8 cm uzunlukta, üst yüzü yeşil, alt yüzü mavimsi yeşil renklidir.
- ✓ Çiçekleri Mayıs-Haziran ayında açar ve sarımsı beyaz renktedir.
- ✓ Önemli kültür formları, yaprakları beyaz alacalı renkli *Cornus alba* “Elegantissima” ve dalları parlak kırmızı renkli olan *Cornus alba* “Sibirica”dır.

Kızılıcık;

- Üretimi tohum, çelik ve daldırma ile olur.**
- Tohumla üretimde, tohumlar toplanır toplanmaz Sonbaharda ekilmeli veya 4°C de 4 ay katlandıktan sonra İlbaharda ekilmelidir.**
- Çelikle üretimde, *Cornus alba* çelikleri, Kasım ayında o yılki sürgünlerin ana daldan çıktığı yerden hazırlanarak direkte açık araziye dikilir. Köklenme % 50 oranında olur. Hormon kullanılarak köklenme oranı arttırılabilir.**
- Daldırma ise çalı formundaki türlerde uygulanabilir. Haziran-Temmuz aylarında uygulanır.**

Cotoneaster (Dağ muşmulası)

- **Familya** : *Rosaceae*
- **Önemli türler** : *Cotoneaster horizontalis*
Cotoneaster franchetii
- **Asya'nın batısından Japonya'ya kadar olan bölgede, Avrupa'da Afrika'nın kuzeyinde ve Türkiye'de doğal olarak yetişen bitkinin 50 kadar türü vardır.**
- **Çalı ve ağaççık formunda, genellikle yazın yeşil, nadiren herdemyeşil çalılardır.**

- **Yaprakları sade yaprak ve tam kenarlı, almaşlı dizilişte ve dar mızrak biçimindedir.**
- **Çiçekler genellikle kısa yan sürgünlerin ucunda tek veya salkım ya da bileşik salkım şeklinde bulunurlar. Beyaz-pembemsi renktedir.**
- **Meyve yalancı meyve olup kırmızı veya siyaha yakın çok koyu renklidir. Meyveler 2-5 çekirdeğe sahiptir.**
- **Cotoneaster'ler kuvvetli topraklarda iyi gelişirler.**
- **Ancak taşlık ve kayalık yerlerde de yetişebilirler. Güneşli alanlara ihtiyaç gösterirler.**

Cotoneaster horizontalis (Dağ muşmulası)

- ✓ **Anavatanı Çin'in Batısıdır.**
- ✓ **Yapraklarını döken yazın yeşil bir çalıdır.**
- ✓ **80-90 cm kadar boylanır ve 3-5 m kadar yayılır.**
- ✓ **Dallar toprak yüzeyine yatay olarak yayılmış şekildedir.**
- ✓ **Yaprakları küçük, yuvarlağa yakın ovaldir, yaprakların üst yüzü koyu yeşil alt yüzü ise hafif tüylü ve açık yeşildir. 10-16mm'dir.**
- ✓ **Yaprakları sonbaharda dökülmeden önce turuncu-kırmızı renk alır.**
- ✓ **İlkbaharda (Mayıs-Haziran) açan çiçekleri pembemsi-beyaz renklidir. Tek tek veya ikisi bir arada açarlar.**
- ✓ **Meyvesi parlak kırmızıdır, 3 çekirdeği vardır ve uzun süre bitki üzerinde kalır.**

***Cotoneaster franchetii* (Tibet Dağ Muşmulası);**

- ✓ Anavatanı Tibet ve Çin'in Batısıdır.**
- ✓ Herdemyeşil bir çalıdır.**
- ✓ 3-4m kadar boylanır ve 3-4m kadar yayılır.**
- ✓ Dallar kavisli ve aşağıya doğru sarkıktır, fıskiye gibi bir görünüm verir.**
- ✓ Sürgünleri sık tüylüdür.**
- ✓ Kalın yaprakları eliptik oval biçimde, uçları sivri ve almaşık olarak dizilmiştir.**
- ✓ Başlangıçta tüylü olan yaprağın üst yüzü sonradan çıplaklaşır ve mat koyu yeşildir. Alt yüzü ise sarımsıboz ya da gri beyaz tüylerle keçe gibi örtülüdür.**
- ✓ Küçük pembe-beyaz çiçeklerin 5-11 tanesi bir araya gelerek kurullar oluştururlar (şemsiye şeklinde).**
- ✓ Çiçekler *Mayıs-Haziran* ayında açar.**

- ✓ Meyveleri oval biçimli, çok sayıda, 6-7 mm boyundadır.
- ✓ Başlangıçta tüylü olan meyve, sonradan çıplaklaşır. Meyve turuncu-kırmızı renkte ve demetler halindedir.
- ✓ Fakir toprak ve çok az yaz sulaması ile bile 1,5m kadar boylanabilir.

Dağ Muşmulası;

- ✓ Üretimi tohum ve çelik ile olur.**
- ✓ Tohumla üretimde, meyveler toplandıktan sonra bir mikserden geçirilerek tohumlar çıkarılır ve nemli kumda 16-24°C'de katlanır. Böylece tohum yumuşatılmış olur.**
- ✓ *Cotoneaster horizontalis*'in tohumları bazen bir yıl katlamada tutulur ve ikinci yıl çimlenebilir.**
- ✓ *Cotoneaster franchetii* ise ilk yıl çimlenir.**
- ✓ Bitkiler ilk yıl 20 cm büyürler ve Sonbaharda tüplere alınırlar.**

- ✓ Çelikle üretimde,
- ✓ *Cotoneaster horizontalis*'in çelik ile üretiminde, Haziran-Temmuz ayında alınan yeşil çelikler 8000 ppm'lik IBA ile muamele edilerek soğuk yastıklara dikilirler ve üzerleri plastik bir materyal ile örtülür.
- ✓ Yaklaşık 5 hafta sonra %90-100 oranında köklenme gerçekleşir.
- ✓ *Cotoneaster franchetii*'nin çelikle üretiminde, Sonbaharda iyi pişkinleşmiş sürgünlerden alınan çelikler 8000 ppm'lik IBA ile muamele edilir ve 2 kısım torf + 1 kısım kum karışımına dikilirler.
- ✓ İlkbaharda (Nisan) yaklaşık %75-80 köklenme gerçekleşir.

Elaeagnus (İğde)

- **Familya** : *Elaeagnaceae*
- **Önemli türler** : *Elaeagnus angustifolia*
- **Anavatanı Güney Avrupa, Asya ve Amerika'dır.**
- **45 kadar türü bulunan, bir kısmı yaprağını döken, bir kısmı da herdemyeşil ağaç ve çalılardır.**
- **Bazı türleri dikenlidir. Yaprakları almaşıklı dizilişte ve üzerleri gümüşü renkli tüylüdür.**
- **Çiçekleri ilkbaharda açar. Çiçekler sarı renkli, petalsız silindirik veya çan şeklinde, dal üzerinde tek veya demetler halinde ve keskin kokuludur.**

- **Tuzlu topraklara, sıcağı, kurağı ve rüzgara son derece dayanıklıdır.**
- **Yaprak döken türler tam güneş isterlerken, herdem yeşil türler yarı gölgeye de dikilebilir.**
- **İyi drene olan topraklarda çabuk gelişir.**
- **Çok sık yapıları olması sebebiyle çit ve rüzgar perdesi yapımına elverişlidirler.**

***Elaeagnus angustifolia* (Kuş iğdesi, Çalığaga, Puşat, Adi iğde)**

- ✓ Balkan Yarımadası, Rusya'nın Avrupa kesimi, Sibirya, İran ve Anadolu'ya kadar geniş bir yayılış gösterir.**
- ✓ 7m'ye kadar boylanabilen bir ağaç veya ufak boylu çalıdır.**
- ✓ Tepesi geniş ve yuvarlaktır.**
- ✓ Gövdesi kısa olup, üzeri boylamasına şeritler halinde soyulan, kahverengi bir kabukla kaplıdır. Çatlaklı gövde kabuğu oldukça çekicidir.**
- ✓ Kısa ömürlüdür, 60-80 yıldan fazla yaşamaz.**
- ✓ Sürgünleri gevrek, bazen dikenlidir. Genç sürgünler gümüşü tüylerle kaplıdır.**
- ✓ Kışın dökülen ve zeytin yaprağını andıran yaprakları, sürgünlere almaşıklı dizilmiştir. Yaprakları mızrak şeklinde, 2-8cm boyunda, 1-3cm genişliğinde ve tam kenarlıdır.**

- ☑ **Yaprağın üst yüzü mat gri-yeşil, alt yüzü gümüşü renkli ve tüylüdür.**
- ☑ **Mayıs- haziran aylarında yaprak koltuklarında açan, çan veya tüp biçimindeki çiçeklerin 1-3'ü demetler halinde bir arada bulunur.**
- ☑ **Çiçeklerinin dış yüzü gümüşü-beyaz, iç yüzü sarı renklidir. Kendine özgü bir kokusu olup parfüm yapımında kullanılır.**
- ☑ **Meyveleri oval, zeytin biçimindedir ve 1cm boyunda, 6-12mm genişliğindedir.**

- Meyvenin başlangıçta gümüşi, sonra koyu turuncu, kırmızımsı-kahverengi bir renk alan zarımsı kabuğu vardır.
- Güneşli, sıcak ve kurak yerlerde, sığ-kuru, çok fakir topraklarda yetişir.
- Kirece ve tuzlu topraklara, kent iklimine dayanır.
- Deniz suyu ile ıslanan topraklarda bile yetişebildiği belirtilir.
- Yeşil ya da rüzgar perdesi oluşturulmasında, erozyon kontrolünde kullanılır.

Hibiscus (Ağaç hatmisi)

- **Familya** : *Malvaceae*
- **Önemli türler** : *Hibiscus syriacus*

***Hibiskus syriacus* (Ağaç Hatmisi);**

- ✓ Anavatanı Hindistan ve Çin'dir.**
- ✓ Ilıman iklimlerde daha fazla çiçeklenmesine rağmen soğuk bölgelerde de çekinmeden yetiştirilebilir.**
- ✓ Bununla birlikte genç bitkileri dondan korumak gerekir.**
- ✓ Soğuk iklimlerde bitki kuzeyi kapalı duvar diplerine ve korunmalı yerlere dikilmelidir.**
- ✓ 3m'ye kadar boylanabilen ağaççık ve çalı formunda *yazın yeşil* (yaprağını döken) bitkilerdir.**
- ✓ Gövde ve dallar gri renkli, yapraklar 5-10 cm uzunlukta 3 parçalı ve kenarları iri dişlidir.**
- ✓ Çiçekleri boru şeklinde beyaz, kırmızı, pembe ve eflatun renkli, yalınkat veya katmerlidir.**

- ☑ Ağustos-Eylül aylarında çiçeklenir.
- ☑ Çiçekler daima yeni sürgünler üzerinde açtığından ilkbahar aylarında gözler sürmeden önce budama yapılmalıdır.
- ☑ Rüzgardan uzak, güneş ya da yarı gölge kısımları ve iyi drene olmuş humuslu toprakları severler.
- ☑ Vurgu bitkisi olarak ya da budanmayan perde bitkisi olarak kullanılabilir.

Ağaç Hatmisi;

- ✓ Üretimi elik ile olur.**
- ✓ çelikle üretimde, ilkbaharda alınan odun çelikleri direkt açık araziye dikilerek köklendirilir.**
- ✓ Ayrıca yaz aylarında hazırlana elikler IBA ile muamele edilerek 2 kısım torf +1 kısım kum karışımı ile hazırlanmış soğuk yastıklara dikilir.**

Lagerstroemeia (*Oya Ağacı*)

- **Familya** : **Lythraceae**
- **Önemli türler** : ***Lagerstroemeia indica***

- **Asya'nın doğu ve güney kesimlerine özgü bir çalı olup, Çin ve Japonya'da doğal olarak yetişir. İlk defa Hindistan'da bulunmuştur.**
- **30 kadar türü bulunan, bir kısmı yaprağını döken, bir kısmı da herdemyeşil ağaç ve çalılardır.**

***Lagerstromelia indica* (Oya Ağacı, İspanyol Leylağı, Hint Leylağı)**

- ✓ Yazın yeşil olup vatanında en fazla 6-7 metreye kadar boylanan ağaççık ve çalı formundaki bitkilerdir.**
- ✓ Gövdesi genellikle köşelidir, gövde kabuğı ince ve düzgün, gri veya açık kahverengidir.**
- ✓ Ağacın kabuğı parçalar halinde dökülür ve bunların altından yeni, pembe kabuklar çıkar. Sürgünleri açık pembe-bej renkli ve dört köşelidir.**
- ✓ Birçok gövde olacak şekilde budanırsa vazo şeklinde, tek bir gövde kalacak şekilde budandıkları takdirde ise yuvarlak tepe oluştururlar.**
- ✓ Kısa saplı yaprakları oval, uçları küt, 2-7 cm. boyunda, üst yüzü parlak yeşil, alt yüzdeki damarları tüylüdür.**

- ☑ **Sonbaharda yapraklar kltivara ve iklime göre değişebilen, sarı, turuncu veya parlak kırmızı renklerde güzel renklenmeler yaparlar.**
- ☑ **Temmuz-Ağustos aylarında açan çiçekleri dik salkımlar halinde, kenarları dalgalıdır. Kıvrık ta yaprakları oyayı andırır.**
- ☑ **iek kurulu 4-20 cm boyundadır. Çiçekleri genellikle pembe renklidir. Kırmızı, lavanta ve beyaz renkli iek açan türleri de vardır.**
- ☑ **Meyveleri nohut büyüklüęündedir.**

- Güneşli yerleri sever. Akdeniz ikliminde gayet iyi gelişme gösterir. Sıcaklığın -15°C 'nin altına inmediği bütün ılıman bölgelerimizde rahatlıkla yetişebilirler.**
- Normalde küçük ağaç veya çalı formunda olan bu bitkiler, yol ağacı, çalı bordür ve çit olarak kullanılabilirler.**
- Bizde daha çok yol ve vurgu ağacı olarak kullanılır.**

Oya ağacı;

- ✓ Üretimi *çelik* ile olur.
- ✓ İlkbahar aylarında alınan odun çelikleri arazide köklendirilir.
- ✓ Ayrıca ya aylarında yeşil çelikler sisleme altında veya seralarda köklendirilebilirler.